

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ХЕНДЕЛЬ Наталія Володимирівна

УДК 341.232.7:351.77

**МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ У СФЕРІ ОХОРОНИ
ЗДОРОВ'Я**

Спеціальність 12.00.11 – міжнародне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
КІВАЛОВА Тетяна Сергіївна,
Міжнародний гуманітарний університет,
завідувач кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент
БУТКЕВИЧ Ольга Володимирівна,
Інститут міжнародних відносин Київського
національного університету імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри міжнародного права;

кандидат юридичних наук
ПОЄДИНОК Ольга Романівна,
Дипломатична академія України
при Міністерстві закордонних справ України,
старший викладач кафедри зовнішньої
політики і дипломатії.

Захист відбудеться 25 лютого 2014 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.04 у Національному університеті «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий «21» січня 2014 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. М. Крестовська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. З визнанням міжнародним співтовариством права на здоров'я як невід'ємного права людини та інституціоналізації співробітництва у сфері охорони здоров'я (далі – ОЗ) на універсальному рівні відбулися докорінні зміни в регулюванні міжнародно-правового співробітництва держав у сфері ОЗ. Питання ОЗ увійшли до компетенції значної кількості міжнародних міжурядових організацій. Процеси глобалізації зумовили зміну існуючих та створення новітніх міжнародно-правових інструментів та механізмів у сфері ОЗ. Це проявляється у встановленні міжнародно-правових вимог до національних систем ОЗ, появі нових напрямів та форм міжнародно-правового співробітництва держав у сфері ОЗ, створенні системи глобальної протидії розповсюдженню інфекційних захворювань, боротьбі з негативними наслідками неінфекційних хвороб відповідно до нової редакції Міжнародних медико-санітарних правил 2005 р. (далі – ММСП 2005 р.), та укладенні Рамкової конвенції ВООЗ із боротьби проти тютюну 2003 р. (далі – РКБТ ВООЗ), дослідження яких у вітчизняній науці міжнародного права не проводилося. Участь у міжнародно-правовому співробітництві в сфері ОЗ є питанням національної безпеки та безпеки людини, що зумовлює важливість дослідження правового забезпечення участі України у даному співробітництві.

Окремі питання міжнародно-правового регулювання співробітництва держав (далі – МПРСД) у сфері ОЗ досліджували О. Аджинам, Д. Г. Бартенев, М. Беленджер, А. В. Беляков, В. Г. Борисова-Жарова, Л. О. Гостін, К. І. Каркищенко, Ж.-М. Кроузацир, М. О. Медведєва, В. С. Михайлов, Л. Л. Розанов, Н. П. Сильченко, О. В. Тарасьянц, А. Тейлор, Б. Тобес, Д. П. Фідлер, М. Хасан та ін. Утім, комплексні монографічні дослідження особливостей МПРСД у сфері ОЗ відсутні. У зв'язку з цим існує необхідність спеціального комплексного дослідження МПРСД у сфері ОЗ для з'ясування його особливостей, ролі та тенденцій розвитку, а також внесення теоретично обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення законодавства України з питань імплементації міжнародно-правових норм у сфері ОЗ.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Теоретичні та практичні питання теми дисертації досліджувалися в межах виконання плану науково-дослідної роботи кафедри міжнародного права та міжнародних відносин Національного університету «Одеська юридична академія» «Прогресивний розвиток міжнародного права в умовах глобалізації правового простору» на 2011-2015 роки, що є складовою плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» на 2011-2015 роки (номер державної реєстрації 0110U000671).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є виявлення тенденцій, особливостей та закономірностей МПРСД у сфері ОЗ.

Для досягнення зазначеної мети в дослідженні ставляться такі задачі:

виявити концептуальні підходи до МПРСД у сфері ОЗ;

охарактеризувати становлення та розвиток МПРСД у сфері ОЗ;

дослідити особливості МПРСД у сфері ОЗ в добу глобалізації;

охарактеризувати організаційно-правові аспекти діяльності Всесвітньої організації охорони здоров'я (далі – ВООЗ) як координуючої універсальної установи та зміст правового регулювання співробітництва держав у сфері ОЗ у рамках регіональних бюро ВООЗ;

розглянути участь Світової організації торгівлі (далі – СОТ) у міжнародно-правовому співробітництві у сфері ОЗ;

провести аналіз міжнародно-правового співробітництва у сфері ОЗ на регіональному рівні;

визначити міжнародно-правовий механізм реалізації права на здоров'я;

запропонувати дефініцію та розкрити структуру та зміст міжнародного права охорони здоров'я;

розробити науково обґрунтовані пропозиції щодо участі України в міжнародно-правовому співробітництві у сфері ОЗ та імплементації міжнародно-правових норм із питань ОЗ у законодавство України.

Об'єктом дисертаційного дослідження є міжнародні правовідносини, які виникають у процесі співробітництва держав у сфері ОЗ.

Предметом дисертаційного дослідження є комплекс норм міжнародного права, які регулюють співробітництво держав у сфері ОЗ, та їх еволюційний розвиток.

Методи дослідження. Методи дослідження обрані з урахуванням поставленої мети і завдань дослідження, його об'єкта та предмета. Формально-юридичний метод використовувався для проведення аналізу юридичного змісту міжнародних універсальних, регіональних та національних правових актів у сфері ОЗ (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.4); за допомогою порівняльно-правового методу з'ясовано співвідношення універсальних та регіональних стандартів, змісту, механізмів реалізації права на здоров'я, виявлено особливості та відмінності універсального та регіональних рівнів міжнародно-правового співробітництва у сфері ОЗ (підрозділи 2.1, 2.2, 2.4, 3.1, 3.2); метод прогнозування і моделювання використовувався для розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності міжнародно-правового співробітництва у сфері ОЗ (підрозділи 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2); метод системного аналізу дозволив дослідити МПРСД у сфері ОЗ як компонент системи міжнародного права, виділити його окремі елементи, рівні, структури, дати їм загальну функціональну характеристику і проаналізувати їх взаємозв'язки (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.3); історико-правовий метод дозволив виявити особливості еволюції

напрямів та форм міжнародно-правового регулювання співробітництва (далі – МПРС) у сфері ОЗ (підрозділи 1.2, 3.1). Використано також науково-евристичний потенціал таких філософських методів дослідження, як аналіз, синтез, дедукція, індукція, абстрагування тощо.

Теоретичною основою дисертаційного дослідження стали праці вітчизняних та зарубіжних учених, що досліджували проблематику теорії міжнародного права (А. Х. Абашидзе, В. Ф. Антипенко, Б. В. Бабін, І. П. Бліщенко, Я. Броунлі, М. В. Буроменський, В. Г. Буткевич, О. В. Буткевич, В. А. Василенко, В. Вітцум, М. М. Гнатовський, В. Н. Денисов, А. І. Дмитрієв, О. В. Задорожній, Н. А. Зелінська, Г. В. Ігнатенко, П. Є. Казанський, О. В. Київцев, Т. С. Ківалова, Д. І. Кулеба, І. І. Лукашук, Ф. Ф. Мартенс, М. О. Медведєва, О. О. Мережко, В. В. Мишик, О. Р. Поєдинок, Л. Д. Тимченко, В. Л. Толстих, Б. Р. Тузмухамедов, В. А. Уляницький, С. В. Черніченко, О. О. Шибаєва, М. Шоу), МПРСД у сфері ОЗ (О. Аджинам, Д. Г. Бартенєв, С. В. Бахін, М. Беленджер, А. В. Беляков, В. Г. Борисова-Жарова, Б. В. Ганюшкін, Л. О. Гостін, Р. Ю. Гревцова, А. Екстер, О. В. Задорожній, К. І. Каркищенко, Т. Р. Короткий, Ж.-М. Кроузацир, М. О. Медведєва, В. С. Михайлов, Дж. Оверал, Л. Л. Розанов, І. Я. Сенюта, Н. П. Сільченко, О. В. Тарасьянц, А. Тейлор, Б. Тобес, Д. П. Фідлер, С. Хармон, М. Хасан, З. С. Черненко) та ін.

Нормативну та емпіричну базу дослідження склали міжнародні договори, акти міжнародних організацій, рішення міжнародних судових та квазісудових установ, внутрішньодержавні нормативно-правові акти.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим спеціальним комплексним дослідженням теоретичних та практичних аспектів МПРСД у сфері ОЗ. У межах проведеного дослідження одержано такі результати, що мають наукову новизну:

уперше:

вироблено періодизацію становлення МПРСД у сфері ОЗ: перший період (з XVI ст. до 1851 р.) пов'язаний із виникненням міжнародно-правового регулювання санітарного (епідеміологічного) співробітництва держав у сфері ОЗ; другий період (1851–1902 рр.) пов'язаний із проведенням перших міждержавних санітарних конференцій та прийняттям конвенцій; у третій період (1902–1939 рр.) були створені перші спеціалізовані міжнародні урядові організації; у четвертий період (1939–1945 рр.) відбулося посилення спеціалізованого міжнародно-правового співробітництва держав у сфері ОЗ під час Другої світової війни; п'ятий період (із 1945 р. – до теперішнього часу) пов'язаний з утворенням та функціонуванням ВООЗ та виникненням міжорганізаційного співробітництва у сфері ОЗ;

визначено поняття «міжнародне право охорони здоров'я» як систему міжнародно-правових норм, що регулюють міжнародні відносини у сфері ОЗ, метою яких є створення механізмів для реалізації права на здоров'я;

обґрунтовано використання гендерного підходу в міжнародному праві охорони здоров'я через забезпечення рівності чоловіків і жінок при реалізації права на здоров'я;

виявлено вплив процесів централізації та регіоналізації ВООЗ на ефективність міжнародно-правового співробітництва держав у сфері ОЗ та на реалізацію права на здоров'я;

обґрунтовано необхідність створення спеціального міжнародно-правового механізму захисту права на здоров'я та біомедичних прав людини, бо захист цих прав у міжнародних судових та квазісудових установах не має самостійного характеру і, як правило, здійснюється через механізми захисту інших прав людини, які пов'язані з правом на здоров'я;

з'ясовано зміст, напрями та форми МПРСД у сфері ОЗ за доби глобалізації, що спрямовані на зміцнення національних систем ОЗ, інтеграцію зусиль на глобальному рівні зі створенням міжнародно-правових стандартів щодо боротьби з низкою інфекційних та неінфекційних хвороб;

удосконалено:

доктринальне розуміння змісту та особливостей права на здоров'я як невід'ємного права людини, до складу якого належать такі компоненти: гарантоване право на доступ до національних систем ОЗ; право на інформацію про фактори, які впливають на стан здоров'я; право на медико-соціальну допомогу; право на доступ до якісних лікарських засобів; право на здорове навколишнє середовище; біомедичні права людини та ін.;

положення про необхідність подальшої імплементації в Україні міжнародно-правових стандартів у сфері ОЗ, що стосуються біомедичних прав людини, заборони клонування, біомедичних досліджень, трансплантації органів і тканин людини, фармакопії;

набули подальшого розвитку:

систематизація концептуальних підходів міжнародно-правової доктрини щодо МПРСД у сфері ОЗ за напрями: міжнародно-правова регламентація права на здоров'я як основа МПРС у сфері ОЗ; інституційний підхід щодо МПРС у сфері ОЗ; тенденції МПРС у сфері ОЗ за доби глобалізації;

положення про необхідність посилення нормотворчої функції ВООЗ для усунення існуючих прогалин у МПРСД у сфері ОЗ та важливість прийняття універсальних конвенцій з питань біомедичних прав людини, трансплантації органів і тканин людини, обігу лікарських засобів, навколишнього середовища та ОЗ;

погляди про основні напрями та форми діяльності ВООЗ, такі як:

- 1) нормотворча діяльність; 2) боротьба з інфекційними хворобами;
- 3) боротьба з неінфекційними хворобами; 4) науково-дослідна діяльність;
- освітня діяльність і поширення інформації; 5) технічне співробітництво;
- 6) вертикальні програми; 7) співробітництво з іншими міжнародними організаціями;

обґрунтування необхідності поширення участі СОТ у міжнародно-правовому співробітництві у сфері ОЗ та встановлення засобів і правових форм даного співробітництва щодо регулювання безпеки харчових продуктів, контролю обігу тютюну, доступу та обігу лікарських засобів, надання медичних послуг, обігу медичних технологій та обладнання;

характеристика особливостей міжнародно-правового співробітництва у сфері ОЗ у рамках регіональних міжурядових організацій, у компетенцію яких ОЗ безпосередньо не входить (Африканський Союз, Співтовариство з розвитку Півдня Африки, Рада Європи, Асоціація держав Південно-Східної Азії, Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво, Співдружність Незалежних Держав);

пропозиції та рекомендації щодо участі України в міжнародно-правовому співробітництві у сфері ОЗ та вдосконалення механізмів імплементації міжнародно-правових норм у сфері ОЗ у законодавство України.

Практичне значення отриманих результатів. Теоретичні положення, пропозиції, рекомендації та висновки, що отримала автор, мають наукове і прикладне значення та можуть бути використані: у *науково-дослідній роботі* – для поглиблення наукових знань та створення необхідної теоретичної бази в питанні МПРСД у сфері ОЗ; у *науково-освітній* – для підготовки та вдосконалення навчальних і навчально-методичних посібників, підручників, курсів лекцій; при викладанні нормативних дисциплін та спецкурсів у вищих навчальних закладах: «Міжнародне публічне право», «Міжнародне право прав людини», «Право міжнародних організацій», «Право ГАТТ/СОТ», «Міжнародне право охорони здоров'я»; у *практичній (правотворчій)* – у процесі розробки нормативно-правових актів, спрямованих на врегулювання питань, пов'язаних із реалізацією міжнародно-правових стандартів у сфері ОЗ, та для приведення чинного законодавства України у відповідність до міжнародно-правових норм у сфері ОЗ; у діяльності державних органів, що мають відповідні повноваження з імплементації міжнародних договорів у сфері ОЗ.

Особистий внесок здобувача. Усі результати роботи, сформульовані висновки, положення та рекомендації обґрунтовано на основі особистих досліджень автора. З колективних наукових праць у дисертаційній роботі використано авторські ідеї та положення (основні напрями міжнародно-правового співробітництва щодо боротьби проти тютюну).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації доповідалися й обговорювалися на засіданнях кафедри міжнародного права та міжнародних відносин Національного університету «Одеська юридична академія», на двадцяти трьох науково-практичних конференціях, семінарах та круглих столах, зокрема: IV Звітній науково-практичній конференції професорсько-викладацького складу Міжнародного гуманітарного університету (м. Одеса, 2009 р.); науково-практичній конференції

«Проблеми імплементації міжнародних договорів України у вітчизняну правову систему» (м. Київ, 2010 р.); міжнародній науковій конференції студентів, аспірантів та молодих учених «Ломоносов-2011» (м. Москва, 2011 р.); XI Щорічний міжнародний науково-практичний конференції «Актуальні проблеми сучасного міжнародного права», присвячений пам'яті професора І. П. Блищенка (м. Москва, 2013 р.); міжнародній конференції «Універсальні та регіональні аспекти захисту прав людини. Нові виклики – нові рішення» (м. Варшава, 2013 р.) та ін.

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження знайшли відображення у 19 публікаціях, у тому числі 13 статтях, 9 з яких опубліковано у фахових наукових виданнях України, 3 – у зарубіжних виданнях (одна у співавторстві); 6 тезах доповідей на науково-практичних конференціях та інших працях.

Структура роботи зумовлена метою та задачами дослідження та складається зі вступу, трьох розділів, які містять одинадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатку. Загальний обсяг дисертаційної роботи складає 256 сторінок, з яких основний зміст – 217 сторінок. Список використаних джерел розміщено на 40 сторінках (356 найменувань).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначаються об'єкт, предмет, мета і задачі дослідження, його методологічна, теоретична та емпірична бази, зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами, формулюються основні положення, що виносяться на захист та становлять наукову новизну дисертації, розкривається теоретичне і практичне значення отриманих результатів, наводяться дані про їх апробацію.

Розділ перший «Еволюція міжнародно-правового регулювання співробітництва держав у сфері охорони здоров'я» складається з трьох підрозділів, у яких досліджується еволюція концептуальних підходів до МПРСД у сфері ОЗ, становлення та розвиток МПРСД у сфері ОЗ, а також особливості МПРСД у сфері ОЗ за доби глобалізації.

У підрозділі 1.1. «Концептуальні підходи до міжнародно-правового регулювання співробітництва держав у сфері охорони здоров'я» досліджено концептуальні підходи щодо МПРСД у сфері ОЗ та його складових у працях вітчизняних та зарубіжних учених. Проведено аналіз теоретичних основ міжнародно-правової регламентації права на здоров'я як основи МПРС у сфері ОЗ; інституційних компонентів МПРС у сфері ОЗ; впливу новітніх викликів глобалізації на зміст МПРС у сфері ОЗ.

Проаналізовано сучасні тенденції МПРСД у сфері ОЗ, які знайшли відображення в концепціях «міжнародного права охорони здоров'я» (Д. Г. Бартенев, М. Беленджер, А. В. Беляков, А. Екстер, Ж.-М. Кроузацир,

В. С. Михайлов, А. Тейлор, М. Хасан), «міжнародного медичного права» (В. М. Герасимов, Р. Ю. Гревцова, Є. В. Гусєва, В. С. Михайлов, О. С. Радбїль, З. С. Черненко, А. Г. Шорніков), «глобального права охорони здоров'я» (М. Беленджер, Л. О. Гостін та А. Тейлор). Звертається увага на те, що більш вдало розкриваються особливості сучасних тенденцій у МПРСД у сфері ОЗ у концепції «міжнародного права охорони здоров'я».

Виокремлено такі напрями МПРСД у сфері ОЗ: міжнародно-правове співробітництво з боротьби з інфекційними та неінфекційними хворобами, міжнародно-правове співробітництво держав зі створення стандартів щодо охорони професійного здоров'я та гігієни праці, міжнародно-правове співробітництво щодо створення та діяльності міжнародних міжурядових організацій у сфері ОЗ та ін. Зазначено, що окремої уваги заслуговують питання міжнародно-правового регулювання обігу лікарських засобів, міжнародно-правової регламентації права на доступ до лікарських засобів, міжнародно-правового регулювання трансплантації органів і тканин людини, міжнародно-правового регулювання ксенотрансплантації, міжнародно-правового регулювання надання медичних послуг.

У *підрозділі 1.2. «Становлення та розвиток міжнародно-правового регулювання співробітництва держав у сфері охорони здоров'я»* проаналізовано еволюцію правових форм МПРСД у сфері ОЗ від міжнародних санітарних конференцій до створення спеціалізованої універсальної міжурядової організації у сфері ОЗ. Виділено основні етапи розвитку МПРСД у сфері ОЗ. Визначено, що метою міжнародно-правового співробітництва у сфері ОЗ у другій половині ХХ ст. стало забезпечення права на індивідуальне здоров'я, хоч першочерговим завданням даного співробітництва був захист колективного (громадського) права на здоров'я.

У *підрозділі 1.3. «Особливості міжнародно-правового регулювання співробітництва держав у сфері охорони здоров'я за доби глобалізації»* доведено, що під впливом процесів глобалізації цілі та форми міжнародно-правового співробітництва у сфері ОЗ зазнали суттєвих змін. Характер загроз колективному (громадському) та індивідуальному здоров'ю у ХХІ ст. вимагає нових підходів до МПРСД у сфері ОЗ.

Зазначається, що основними напрямками МПРСД у сфері ОЗ є: заходи, що спрямовані на зміцнення національних систем ОЗ; інтеграція зусиль на глобальному рівні щодо боротьби з низкою інфекційних та неінфекційних хвороб; створення міжнародно-правових стандартів щодо зменшення материнської та дитячої смертності; активізація співробітництва в рамках таких секторів ОЗ, як санітарно-епідемічна просвіта, медична освіта, безпека водопостачання, санітарія і безпека харчування шляхом розроблення та прийняття універсальних міжнародних договорів із зазначеної проблематики.

Розділ другий «Інституційний рівень міжнародно-правового співробітництва у сфері охорони здоров'я» складається з чотирьох

підрозділів, що містять теоретичний та практичний аналіз інституціоналізації МПРСД у сфері ОЗ.

У підрозділі 2.1. *«Організаційно-правові аспекти діяльності Всесвітньої організації охорони здоров'я як координуючої універсальної установи»* досліджується міжнародна правосуб'єктність ВООЗ, правовий статус ВООЗ як спеціалізованої установи ООН, організаційно-правова структура організації, її компетенція та основні функції.

Визначається, що міжнародне співробітництво у сфері ОЗ на універсальному рівні опосередковується центральними органами ВООЗ, а на регіональних рівнях – її регіональними організаціями, діяльність яких спрямована на реалізацію мети ВООЗ – «досягнення всіма народами найвищого можливого рівня здоров'я». Виділено основні напрями та форми діяльності ВООЗ, визначаються особливості її взаємодії з іншими міжнародними організаціями. Доведено необхідність активізації нормотворчої функції ВООЗ. Акцентується увага на проблемних питаннях нормотворчості ВООЗ, також розкриваються особливості правової природи ММСП (2005) та РКБТ ВООЗ.

У підрозділі 2.2. *«Правове регулювання співробітництва держав у сфері охорони здоров'я в рамках регіональних бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я»* досліджено особливості регіоналізації роботи ВООЗ. У процесі децентралізації ВООЗ регіональним бюро було передано низку повноважень, які раніше були притаманні тільки центральному апарату. Регіональні бюро отримали можливість самостійно розробляти регіональну політику у сфері ОЗ, визначати пріоритетність завдань та програм тощо. У структуру ВООЗ входять шість регіональних організацій, але на момент створення ВООЗ діяла тільки одна міжурядова організація регіонального значення – Панамериканське санітарне бюро.

У функціональному відношенні діяльність ВООЗ охоплює дві основні сфери: постійне технічне обслуговування (міжнародні карантинні заходи, біологічна стандартизація, координація медичних досліджень та низка інших питань, які мають глобальне значення) і надання консультативної допомоги урядам. Перша сфера здійснюється на універсальному рівні, а друга – на регіональному. Такий розподіл пов'язаний із найбільш вдалою пристосованістю регіональних бюро до місцевих потреб регіону. Їхній правовий статус можна охарактеризувати як статус організації, яким надається право вирішувати питання «виключно регіонального характеру». Аналіз структури ВООЗ показує, як централізована організація після створення регіональних інституцій набула децентралізованого характеру.

Підрозділ 2.3. *«Участь Світової організації торгівлі в міжнародно-правовому співробітництві у сфері охорони здоров'я»* розкриває особливості діяльності СОТ у МПРСД у сфері ОЗ. Зазначено, що питання ОЗ безпосередньо не входять до компетенції СОТ, однак їх вирішення є важливою складовою щодо регулювання міжнародної торгівлі. Діяльність

COT включає декілька напрямів, пов'язаних з ОЗ: міжнародний контроль над інфекційними хворобами, міжнародно-правове регулювання безпеки харчових продуктів, контроль обігу тютюну, охорона навколишнього середовища, міжнародно-правові аспекти доступу та обігу лікарських засобів, міжнародно-правове регулювання надання медичних послуг, регламентація обігу медичних технологій та обладнання. Досліджено питання правового співробітництва COT із ВООЗ, Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (далі – ВОІВ) та Продовольчою і сільськогосподарською організацією ООН (далі – ФАО) у сфері ОЗ. Проаналізовано правове співробітництво ФАО зі COT та ВООЗ через Комісію Codex Alimentarius. Визначено, що співробітництво COT із ВООЗ та ВОІВ забезпечує досягнення компромісу між захистом прав інтелектуальної власності та правом на доступ до лікарських засобів.

У підрозділі 2.4. «Міжнародно-правове співробітництво у сфері охорони здоров'я на регіональному рівні» досліджуються регіональний рівень МПРСД у сфері ОЗ. Надано характеристики МПРСД у сфері ОЗ у рамках Африканського Союзу, Співтовариства з розвитку Півдня Африки, Ради Європи, Асоціації держав Південно-Східної Азії, Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва, Співдружності Незалежних Держав (далі – СНД). Визначено, що у сфері ОЗ найбільш ефективною є діяльність Ради Європи, у рамках якої були прийняті Часткова угода у сфері соціальної та громадської ОЗ 1956 р., Конвенція про розробку Європейської фармакопеї 1964 р., Конвенція про захист прав та гідності людини у зв'язку з використанням досягнень біології та медицини 1997 р. та протоколи до неї та ін., які доповнюються та уточнюються низкою рекомендацій.

Зроблено висновок, що значимість міжнародно-правового співробітництва держав у сфері ОЗ у рамках СНД зумовлена існуванням у ЄСРП централізованої системи ОЗ, відокремлення з якої окремих національних систем супроводжувалося певними труднощами. У рамках СНД було створено спеціалізовані органи, до компетенції яких входить координація співробітництва держав-учасниць у сфері ОЗ. Результатом їхньої діяльності є вироблення і прийняття низки угод, програм і планів діяльності з питань ОЗ, значущих і актуальних для всіх держав-учасниць СНД.

Розділ третій «Сучасні тенденції міжнародно-правового регулювання співробітництва держав у сфері охорони здоров'я» складається з чотирьох підрозділів, присвячених аналізу механізму захисту права на здоров'я та біомедичних прав людини, поняттю та змісту міжнародного права охорони здоров'я, участі України в МПРСД у сфері ОЗ.

У підрозділі 3.1. «Система та зміст міжнародно-правової регламентації права на здоров'я» розглядається поняття та зміст права на здоров'я в міжнародному праві. Право на найвищий досяжний рівень здоров'я було закріплено у Статуті ВООЗ 1946 р., наступним кроком

його деталізації стало прийняття Алма-Атинської декларації 1978 р. та Всесвітньої декларації з охорони здоров'я 1998 р. Також це право міститься в низці міжнародних та регіональних документів з прав людини. Доведено, що право на здоров'я є комплексним та системним поняттям, яке включає: біомедичні права людини; право на медичну допомогу; право на здорове робоче місце; право на здорове природне середовище; право на профілактику, лікування і контроль захворювань; право на доступ до лікарських засобів; право на доступ до безпечної питної води; право на інформацію про фактори, які впливають на здоров'я та ін.

Визначено відокремленні складові права на здоров'я – колективне (громадське) та індивідуальне здоров'я, їх співвідношення та вплив на еволюцію МПРСД у сфері ОЗ. Саме турбота про колективне (громадське) здоров'я визначила головні напрями міжнародно-правової взаємодії держав до середини ХХ ст., тоді як ОЗ індивіда – порівняно новий предмет міжнародно-правового регулювання. Доведено, що забезпечення рівності чоловіків і жінок при реалізації права на здоров'я можливо завдяки гендерному підходу у сфері ОЗ.

Доведено, що сучасне міжнародне право не містить спеціальних механізмів захисту біомедичних прав людини, хоч виділяє їх як самостійну категорію. Проте захист цих прав можливий через існуючі міжнародні механізми захисту інших прав людини, перш за все право на життя, заборону катувань, недоторканність приватного життя.

У **підрозділі 3.2. «Міжнародно-правовий механізм реалізації права на здоров'я»** проаналізовано еволюцію механізму реалізації права на здоров'я від внутрішньодержавного до міжнародного рівня, як універсального, так і регіонального. Досліджено нормативну та інституційну складові міжнародно-правового механізму реалізації права на здоров'я.

Розглянуто особливості реалізації права на здоров'я в діяльності Комітету з економічних, соціальних та культурних прав, Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок, Комітету з прав дитини, Адміністративної ради Міжнародної організації праці, Спеціального доповідача ООН з питання про право кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я, Європейського суду з прав людини.

Визначено, що захист права на здоров'я в міжнародних судових та квазісудових установах не носить самостійного характеру і, як правило, здійснюється через механізми захисту інших прав людини, які пов'язані з правом на здоров'я.

У **підрозділі 3.3. «Міжнародне право охорони здоров'я як результат інституалізації міжнародно-правового співробітництва держав у сфері охорони здоров'я»** досліджено міжнародне право охорони здоров'я як прояв диференціації та розширення сфери охоплення міжнародного права.

Доведено, що результатом міжнародно-правового співробітництва держав у сфері ОЗ стало прийняття низки міжнародних договорів,

створення спеціалізованих універсальних та регіональних міжнародних організацій, компетенцією яких є забезпечення реалізації права на здоров'я як основної мети вказаного співробітництва. Увесь масив міжнародних норм як «твердого права», так і «м'якого права» у сфері ОЗ є специфічним правовим явищем, яке є компонентом системи міжнародного права у формі самостійної галузі. Розглянуто різні доктринальні підходи щодо дефініції, змісту та предмету регулювання такого явища, а саме: «міжнародне право охорони здоров'я», «міжнародне медичне право», «глобальне право охорони здоров'я».

У підрозділі 3.4. «Участь України в міжнародно-правовому співробітництві у сфері охорони здоров'я» досліджено передумови та чинники участі України в міжнародно-правовому співробітництві у сфері ОЗ, визначені форми та напрями такого співробітництва.

Проаналізовано напрями співробітництва ВООЗ та України. Доведено необхідність імплементації ММСП (2005) у законодавство України. Розглянуто питання виконання зобов'язань Україною з РКБТ ВООЗ.

Охарактеризовано співробітництво України та Ради Європи у сфері ОЗ. Обґрунтовано доцільність ратифікації Україною Конвенції Ради Європи про захист прав та гідності людини у зв'язку з використанням досягнень біології та медицини 1997 р. та протоколів до неї.

Доведено, що для забезпечення санітарно-епідеміологічної безпеки та розвитку національної системи ОЗ Україні важливо наблизити своє законодавство та практику до права ЄС, зокрема у сфері боротьби з інфекційними хворобами, регламентації служби крові та трансплантації тканин та клітин, боротьби проти тютюнопаління відповідно до директив та рекомендацій ЄС.

Ретельно розглянуто співробітництво України із СНД у сфері ОЗ, визначено правові форми та напрями цього співробітництва. Обґрунтовано висновок про необхідність активізації співробітництва України з пострадянськими державами у сфері ОЗ як на стадії прийняття міжнародних угод, так і при їх імплементації. Проаналізовано двосторонній рівень співробітництва України з іншими державами у сфері ОЗ. Найважливішими напрямками двостороннього співробітництва є проведення спільних досліджень із актуальних питань медичної науки, обмін інформацією про нові технології у сфері медицини, обмін та навчання кадрів у сфері захисту прав пацієнтів та паліативної допомоги. Видами двостороннього співробітництва у сфері ОЗ є співробітництво з міжнародними інституціями у сфері ОЗ; міжурядове співробітництво в галузі ОЗ та медичних наук; співробітництво між міністерствами ОЗ; співробітництво між державами в торговельно-економічній, науково-технічній та соціально-культурній галузях, в яких згадується сфера ОЗ; загальне співробітництво, яке включає в тому числі й сферу ОЗ.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі сформульовано низку висновків, пропозицій та рекомендацій, які вирішують наукове завдання щодо визначення особливостей та закономірностей МПРСД у сфері ОЗ. Основні висновки дослідження такі:

1. Існуючі концептуальні підходи до МПРСД у сфері ОЗ можна систематизувати за такими напрямками: міжнародно-правова регламентація права на здоров'я як основа МПРС у сфері ОЗ; інституційний підхід щодо МПРС у сфері ОЗ; тенденції розвитку МПРС у сфері ОЗ в епоху глобалізації.

Окремими напрямами наукових досліджень МПРС у сфері ОЗ є питання міжнародно-правового регулювання боротьби з тютюном, міжнародно-правового регулювання обігу лікарських засобів, міжнародно-правової регламентації права на доступ до лікарських засобів, міжнародно-правового регулювання трансплантації органів і тканин людини; міжнародно-правового регулювання ксенотрансплантації; міжнародно-правового регулювання надання медичних послуг, які не досліджені у вітчизняній науці міжнародного права.

2. Еволюція МПРСД у сфері ОЗ пройшла п'ять етапів: перший період (з XVI ст. до 1851 р.) пов'язаний із виникненням міжнародно-правового регулювання санітарного (епідеміологічного) співробітництва держав у сфері ОЗ; другий період (1851–1902 рр.) пов'язаний із проведенням перших міждержавних санітарних конференцій та прийняттям конвенцій; у третій період (1902–1939 рр.) були створені перші спеціалізовані міжнародні міжурядові організації; у четвертий період (1939–1945 рр.) відбулося посилення спеціального міжнародно-правового співробітництва держав у сфері ОЗ під час Другої світової війни; п'ятий період (із 1945 р. – до теперішнього часу) пов'язаний з утворенням та функціонуванням ВООЗ та виникненням міжорганізаційного співробітництва у сфері ОЗ.

3. Виокремлено п'ять напрямів міжнародно-правового співробітництва у сфері ОЗ у період до створення ВООЗ: міжнародно-правове санітарне співробітництво держав; міжнародно-правове співробітництво держав із боротьби з торгівлею наркотичними речовинами та алкоголем; міжнародно-правове співробітництво держав зі створення і ведення санітарної статистики; міжнародно-правове співробітництво держав зі створення стандартів щодо охорони професійного здоров'я та гігієни праці; міжнародно-правове співробітництво щодо створення міжнародних міжурядових організацій у сфері ОЗ.

4. Виявлено зміни в пріоритетних цілях міжнародно-правового співробітництва у сфері ОЗ у другій половині XX ст., що відобразилося на його організаційно-правових формах та напрямках. Метою міжнародно-правового співробітництва в першій половині XX ст. було, перш за все, забезпечення колективного (громадського) здоров'я. Після поширення концепції прав

людини та її закріплення на міжнародному рівні поряд із охороною колективного здоров'я метою міжнародно-правового співробітництва у другій половині ХХ ст. стало забезпечення права на індивідуальне здоров'я. Сучасні цілі та форми міжнародно-правового співробітництва у сфері ОЗ схильні до змін під впливом процесів глобалізації, що створюють і змінюють характер загроз колективному та індивідуальному здоров'ю.

5. МПРСД у сфері ОЗ в епоху глобалізації вимагає: розширення масштабів правових заходів, що спрямовані на зміцнення національних систем ОЗ; інтеграції зусиль на глобальному рівні зі створення міжнародно-правових стандартів щодо боротьби з низкою інфекційних та неінфекційних хвороб; актуалізації міжнародно-правового співробітництва в таких секторах ОЗ, як санітарно-епідемічна просвіта, медична освіта, безпека водопостачання, санітарія і безпека харчування шляхом розроблення та прийняття універсальних міжнародних договорів із зазначеної проблематики.

6. Розвиток міжнародно-правового співробітництва в галузі ОЗ привів до його інституціоналізації у відокремлену сферу міжнародно-правового регулювання у вигляді окремого правового комплексу. Існують різні підходи щодо дефініції та змісту системи міжнародних норм, що регулюють міжнародне співробітництво у сфері ОЗ. Визначено, що МПРСД у сфері ОЗ більш точно відображає термін «міжнародне право охорони здоров'я», який позначає систему міжнародно-правових норм, що регулюють міжнародні відносини у сфері ОЗ, метою яких є створення механізмів для реалізації права на здоров'я.

7. Право на здоров'я є загальнолюдською цінністю, основним загальновизнаним невід'ємним правом людини, яке закріплено в багатьох міжнародних універсальних і регіональних договорах, підтверджено численними деклараціями та резолюціями міждержавних організацій і конференцій. Його генезис значною мірою пов'язаний зі становленням внутрішньодержавних систем ОЗ. Компонентами права на здоров'я є: гарантоване право на доступ до національних систем ОЗ; право на інформацію про фактори, які впливають на стан здоров'я; право на медико-соціальну допомогу, включаючи первинну медичну допомогу; право на доступ до якісних лікарських засобів; право на здорове навколишнє середовище; біомедичні права людини та ін.

8. У сучасному міжнародному праві охорони здоров'я широко використовується гендерний підхід при реалізації права на здоров'я. Гендерний підхід при реалізації права на здоров'я включає в себе такі компоненти: рівний за зумовленими гендерними особливостями результат доступу до допомоги, яка передбачена національною системою ОЗ щодо реалізації права на здоров'я; рівне, за очікуваним соціальним результатом, користування медичними послугами у відповідності до реальних потреб представників відповідної статі.

9. Захист права на здоров'я та біомедичних прав людини в міжнародних судових та квазісудових установах, як правило, не має самостійного характеру і здійснюється через механізми захисту інших прав людини. Європейський суд з прав людини здійснює захист соціальних прав (право на здоров'я, біомедичні права людини) лише непрямым чином.

10. Сучасне міжнародне право не містить спеціальних механізмів захисту біомедичних прав, хоч виділяє їх в самостійну категорію. У зв'язку з посиленням національних механізмів забезпечення та захисту біомедичних прав, з одного боку, та розвитком біомедичних технологій – з іншого, автор прогнозує появу спеціальних міжнародних механізмів захисту біомедичних прав.

11. Регулювання міжнародно-правового співробітництва держав у сфері ОЗ на універсальному рівні здійснює ВООЗ, а на регіональному – регіональні бюро ВООЗ. Створення ВООЗ на регіональній основі стало причиною виникнення двох протилежних тенденцій: централізації, що відображена у Статуті ВООЗ, та регіоналізації, яка виникла під час створення регіональних бюро та поступово розширила їхні функції. Саме такий підхід дозволяє ВООЗ найбільш ефективно та своєчасно координувати МПРСД у сфері ОЗ.

12. Для досягнення своєї мети ВООЗ співпрацює з міжнародними міжурядовими та неурядовими організаціями та бере участь у міжорганізаційних програмах, які пов'язані з її компетенцією. Виділено такі напрями діяльності ВООЗ, як: 1) нормотворча діяльність; 2) боротьба з інфекційними хворобами; 3) боротьба з неінфекційними хворобами; 4) науково-дослідна діяльність; освітня діяльність і поширення інформації; 5) технічне співробітництво; 6) вертикальні програми; 7) співробітництво з іншими міжнародними організаціями.

13. Правотворча функція впливає з правової природи ВООЗ, однак її здійснення не є ефективним. Безпосередньо в рамках ВООЗ були прийняті два міжнародних універсальних договори: ММСП (2005) та РКБТ ВООЗ. Для вирішення актуальних проблем у сфері ОЗ повинна бути активізована нормотворча діяльність ВООЗ щодо прийняття універсальних конвенцій з питань біомедичних прав людини, трансплантації органів і тканин людини, обігу лікарських засобів, навколишнього середовища та ОЗ.

14. Регламентація торгово-економічних аспектів МПРС держав у сфері ОЗ заснована на нормах і принципах торгівельних угод СОТ: Генеральна Угода з тарифів і торгівлі 1994 р., Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів 1994 р., Угода про технічні бар'єри в торгівлі 1994 р., Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності 1994 р.; міжнародних документів Комісії Codex Alimentarius та рішеннях спільних нарад СОТ, ВООЗ, ВОІВ, ФАО та їхніх рекомендаціях. Одними із пріоритетних напрямів міжнародно-правового співробітництва у сфері ОЗ

у рамках СОТ є регулювання безпеки харчових продуктів, контролю обігу тютюну, доступу та обігу лікарських засобів, надання медичних послуг, обігу медичних технологій та обладнання.

15. Регіональне співробітництво з ОЗ є об'єктом співробітництва в рамках регіональних міжурядових організацій, у компетенцію яких ОЗ безпосередньо не входить, завдяки спеціалізованим програмам з ОЗ (Африканський Союз, Співтовариство з розвитку Півдня Африки, Рада Європи, Асоціація держав Південно-Східної Азії, Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво, СНД). Особливістю регіонального співробітництва у сфері ОЗ є наявність спеціалізованих регіональних бюро ВООЗ, які виконують координуючу роль у зазначеній сфері на регіональному рівні.

Найбільш ефективною є діяльність Ради Європи у сфері ОЗ, яка сприяє демократизації та гуманізації сфери ОЗ шляхом гарантування загальнодоступного характеру медицини та медичної допомоги, забезпечення прав пацієнтів та біомедичних прав людини.

16. Україна бере участь в універсальному, регіональному та двосторонньому співробітництві у сфері ОЗ. Україні потрібно активно співпрацювати з ВООЗ, а саме з Європейським регіональним бюро ВООЗ. Підписання нової дворічної угоди з Європейським регіональним бюро ВООЗ на 2014–2015 рр. повинно бути спрямовано на вирішення актуальних проблем національної системи ОЗ. Також у ній потрібно врахувати позитивний та негативний досвід імплементації попередньої Двосторонньої угоди на 2012–2013 рр.

При імплементації РКБТ ВООЗ Україні слід урахувати рамковий характер Конвенції 2003 р. і гнучкість низки зобов'язань, а також рекомендації ВООЗ щодо її імплементації та досвід інших держав. У цілому більшу частину зобов'язань із РКБТ ВООЗ Україна виконала в повному обсязі. Україні необхідно ратифікувати Конвенцію Ради Європи про захист прав та гідності людини у зв'язку з використанням досягнень біології та медицини 1997 р. та протоколи до неї, що створить механізм захисту біомедичних прав людини. Необхідна активізація участі в діяльності СНД у сфері ОЗ як на стадії прийняття міжнародних угод, так і при їх імплементації (Угоди про співробітництво у розв'язанні проблем ВІЛ-інфекції 1997 р., Угоди про співробітництво в боротьбі з обігом фальсифікованих лікарських засобів 2008 р. та ін.).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати роботи

1. Сажієнко Н. В. Правові форми співробітництва держав у сфері санітарно-епідеміологічного благополуччя / Н. В. Сажієнко // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. – О. : Фенікс, 2011. – Вип. 43. – С. 119-129.
2. Сажієнко Н. В. Тенденції розвитку міжнародно-правового співробітництва держав у сфері охорони здоров'я / Н. В. Сажієнко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – О. : Юрид. літ., 2011. – Вип. 62. – С. 400-407.
3. Сажієнко Н. В. Організаційно-правові форми співробітництва в галузі охорони здоров'я в рамках СНД / Н. В. Сажієнко // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. – О. : Фенікс, 2012. – Вип. 44. – С. 155-169.
4. Сажієнко Н. В. Забезпечення реалізації права на здоров'я в діяльності Європейського суду з прав людини / Н. В. Сажієнко // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. – О. : Фенікс, 2012. – Вип. 45. – С. 138-148.
5. Сажієнко Н. В. Гендерна рівність як основа реалізації права на здоров'я в міжнародному правопорядку / Н. В. Сажієнко // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. – О. : Фенікс, 2012. – Вип. 46. – С. 149-157.
6. Сажієнко Н. В. Імплементация в Україні положень Рамкової конвенції Всесвітньої організації охорони здоров'я із боротьби проти тютюну 2003 р. / Н. В. Сажієнко // Право України. – 2012. – № 3-4. – С. 159-170.
7. Сажієнко Н. В. Правові засади міжнародно-правового співробітництва держав в сфері охорони здоров'я в рамках Ради Європи / Н. В. Сажієнко // Правова держава. – 2012. – Вип. 15. – С. 276-282.
8. Сажиенко Н. В. Внутригосударственная имплементация Рамочной конвенции ВОЗ по борьбе против табака 2003 г.: опыт Украины / Т. Р. Короткий, Н. В. Сажиенко // Междунар. право и междунар. организации. – 2012. – № 1. – С. 72-90.
9. Сажиенко Н. В. Участие международных неправительственных организаций в международном здравоохранительном сотрудничестве / Н. В. Сажиенко // Diplo science 2012 : сб. науч. тр. – СПб. : Астерион, 2012. – Вип. 2. – С. 68-78.
10. Сажієнко Н. В. Міжнародне право охорони здоров'я в системі викладання міжнародно-правових дисциплін / Н. В. Сажієнко // Укр. часопис міжнар. права. – 2013. – Спец. вип. : Проблеми викладання міжнародного права. – С. 128-132.
11. Сажієнко Н. В. Право на здоров'я та міжнародне право / Н. В. Сажієнко // Укр. часопис міжнар. права. – 2013. – Спец. вип. : Права людини. – С. 118-123.

12. Сажиненко Н. В. Международное здравоохранительное право как проявление дифференциации и расширение сферы охвата международного права / Н. В. Сажиненко // Рос. юрид. журнал. – 2013. – № 5 (92). – С. 13-20.

Опубліковані праці апробаційного характеру

1. Сажиненко Н. В. Международное здравоохранительное сотрудничество в эпоху глобализации / Н. В. Сажиненко // Альманах междунар. права – О. : Фенікс, 2010. – Вып. 2. – С. 344-357.

2. Сажиненко Н. В. Международное здравоохранительное право в эпоху глобализации / Н. В. Сажиненко // Міжнародні читання, присв. пам'яті проф. Імператорського Новоросійського університету П. Є. Казанського : матеріали міжнар. конф. (м. Одеса, 22-23 жовтня 2010 р.). – О., 2010. – С. 15-17.

3. Сажиненко Н. В. Развитие международно-правового сотрудничества государств в сфере здравоохранения [Электронный ресурс] / Н. В. Сажиненко // «ЛОМОНОСОВ-2011» : материалы междунар. молодежного науч. форума. – М. : МАКС Пресс, 2011. – Режим доступа: http://lomonosov-msu.ru/archive/Lomonosov_2011/1363/34318_604a.pdf

4. Сажиненко Н. В. Европейский механизм защиты биомедицинских прав / Н. В. Сажиненко // Наукові читання, присв. пам'яті В. М. Корецького : зб. наук. пр. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2012. – С. 281-283.

5. Сажиненко Н. В. Актуальні проблеми захисту права на здоров'я в практиці Європейського суду з прав людини / Н. В. Сажиненко // Правове забезпечення ефективного виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини : зб. наук. ст. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 вересня 2012 р.). – О. : Фенікс, 2012. – С. 449-461.

6. Сажиненко Н. В. Сотрудничество в рамках СНГ в области здравоохранения / Н. В. Сажиненко // Современное международное право и научно-технический прогресс : материалы междунар. науч.-практ. конф. (г. Москва, 8 декабря 2011 г.). – М. : Изд-во РУДН, 2012. – С. 343-354.

7. Сажиненко Н. В. Сотрудничество европейских государств в области здравоохранения / Н. В. Сажиненко // Актуальные проблемы современного международного права : материалы X Ежегодной Всерос. науч.-практ. конф., посв. памяти проф. И. П. Блищенко : в 2 ч. (г. Москва, 13-14 апреля 2012 г.). – М. : Изд-во РУДН, 2012. – Ч. 1. – С. 613-623.

АНОТАЦІЯ

Хендель Н. В. Міжнародно-правове регулювання співробітництва держав у сфері охорони здоров'я. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право. – Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса, 2014.

Досліджено теоретичні та практичні питання міжнародно-правового регулювання співробітництва держав у сфері охорони здоров'я. Визначено концептуальні підходи до міжнародно-правового регулювання співробітництва держав у сфері охорони здоров'я. Аналізується становлення та розвиток міжнародно-правового регулювання співробітництва держав у сфері охорони здоров'я. Виявлено особливості міжнародно-правового регулювання співробітництва держав у сфері охорони здоров'я в добу глобалізації. Досліджено організаційно-правові аспекти діяльності ВООЗ як координуючої універсальної установи та зміст правового регулювання співробітництва держав у сфері охорони здоров'я в рамках регіональних бюро ВООЗ. Охарактеризовано правову природу та особливості Рамкової конвенції ВООЗ із боротьби проти тютюну 2003 р. та Міжнародних медико-санітарних правил 2005 р. Проведено аналіз діяльності СОТ у забезпеченні міжнародно-правового співробітництва у сфері охорони здоров'я. Виявлені особливості міжнародно-правового співробітництва у сфері охорони здоров'я на регіональному рівні. Визначено дефініцію, структуру та зміст міжнародного права охорони здоров'я. Досліджено міжнародно-правовий механізм реалізації права на здоров'я.

Сформульовано пропозиції та рекомендації щодо участі України в міжнародно-правовому співробітництві у сфері охорони здоров'я та імплементації міжнародно-правових норм із питань охорони здоров'я в законодавство України.

Ключові слова: міжнародно-правове співробітництво у сфері охорони здоров'я, право на здоров'я, біомедичні права людини, міжнародне право охорони здоров'я, міжнародне медичне право, глобальне право охорони здоров'я.

АННОТАЦИЯ

Хендель Н. В. Международно-правовое регулирование сотрудничества государств в сфере здравоохранения. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.11 – международное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия». – Одесса, 2014.

Диссертация является специальным комплексным исследованием теоретических и практических вопросов международно-правового регулирования сотрудничества государств в сфере здравоохранения.

Предложена периодизация становления международно-правового регулирования сотрудничества государств в сфере здравоохранения, систематизированы направления и правовые формы данного сотрудничества, исследованы содержание, направления и формы международно-правового регулирования сотрудничества государств в сфере здравоохранения в эпоху глобализации. Определено понятие и содержание международного здравоохранительного права, под которым понимается система международных норм, регулирующих межгосударственные отношения в сфере здравоохранения, обеспечивающих создание механизмов для реализации права на здоровье.

Обосновано использование гендерного подхода в международном здравоохранительном праве с целью обеспечения равенства мужчин и женщин при реализации права на здоровье. Проанализированы доктринальные подходы к содержанию, компонентам, особенностям права на здоровье как неотъемлемого права человека. Обоснована необходимость создания специального международно-правового механизма защиты права на здоровье и биомедицинских прав человека. В работе исследовано влияние процессов централизации и регионализации ВОЗ на эффективность международно-правового сотрудничества государств в сфере здравоохранения, выделены основные направления и формы деятельности ВОЗ как координирующего, универсального, специализированного учреждения. Охарактеризована правовая природа и особенности Рамочной конвенции ВОЗ по борьбе против табака 2003 г. и Международных медико-санитарных правил 2005 г. Обоснована потребность более широкого участия ВТО в международно-правовом сотрудничестве в сфере здравоохранения, проанализированы средства, правовые формы, направления данного сотрудничества. Охарактеризованы особенности международно-правового сотрудничества в сфере здравоохранения на региональном уровне.

На основании анализа специальной литературы, действующего законодательства и практики его применения, международных нормативно-правовых актов и зарубежного законодательства сформулированы предложения и рекомендации относительно участия Украины в международно-правовом сотрудничестве в сфере здравоохранения и имплементации международно-правовых норм по вопросам здравоохранения в законодательство Украины. Также отмечается необходимость дальнейшей имплементации в Украине международно-правовых стандартов в сфере здравоохранения, касающихся биомедицинских прав человека, запрета клонирования, биомедицинских исследований, трансплантации органов и тканей человека, фармакопей.

Ключевые слова: международно-правовое сотрудничество в сфере здравоохранения, право на здоровье, биомедицинские права человека, международное здравоохранительное право, международное медицинское право, глобальное здравоохранительное право.

ABSTRACT

Hendel N. V. International legal regulation of states cooperation in the sphere of healthcare. – Manuscript.

The thesis for Candidates of Law Degree by specialty 12.00.11 – International Law. – National University«Odesa Law Academy». – Odesa, 2014.

The thesis is a special complex research of theoretical and practical problems of international legal regulation of cooperation among states in the sphere of healthcare. The thesis outlines conceptual approaches to international legal regulation of interstate cooperation in the sphere of healthcare and analyses the formation and development of international legal regulation governing cooperation of states in the area of healthcare. The thesis delineates the peculiarities of international legal regulation of interstate cooperation in the sphere of healthcare in the globalization era. Special attention is paid to organizational and legal aspects of WHO activities as a coordinating universal institution, including the activities of the WHO Regional Office. The thesis specifically discusses the legal nature and peculiarities of the WHO Framework Convention on Tobacco Control of 2003 and the International Health Regulations of 2005. Due regard is given to analysis of WTO activities in ensuring international legal cooperation in the sphere of healthcare, as well as peculiarities of regional cooperation in the sphere of healthcare. Eventually, the thesis offers a definition, description of structure and content of international healthcare law, as well as international legal mechanisms for enforcement of health rights. The propositions and recommendations regarding the participation of Ukraine in international legal cooperation in the sphere of healthcare and the implementation of international legal norms on healthcare into Ukrainian legislation are formulated.

Key words: international legal cooperation in the sphere of healthcare, the right to health, biomedical human rights, international health law, international medical law, global health law.